

VÝZKUM BYDLENÍ NA KONFERENCI ENHR VE VÍDNI 2002

Konference Evropské sítě pro výzkum bydlení (**European Network of Housing Research – ENHR**), konaná ve Vídni 1.–5. července 2002 pod názvem **Výzkum ENHR o kultuře bydlení – shody a protiklady**, byla obeslána 312 písemnými materiály, z nichž možno odvodit přehled, čím se v současné době zabývají výzkumní pracovníci bydlení nejčastěji. Učinil tak **Christian Donner** z Vídeňské technologické university v č.3/2002 Newsletter ENHR¹⁾.

Množství témat lze rozčlenit na tři základní: „Obyvatelstvo“, „Stát“ a „Trh“. Pod ně lze subsumovat všechna ostatní témata, a to v různých kombinačních vazbách. Naopak tři hlavní okruhy problematiky lze shrnout v jediný, a to „**Bydlení**“ („**Habitat**“). Dílčí témata jsou traktována obecněji nebo podrobněji, jak vyplývá z názvů jednotlivých předložených příspěvků na konferenci jako „Práva a povinnosti“, „Regulace a podpory“, „Nemovitosti a služby“ apod.

Témata mají věcné i územní aspekty. Autoři z různých zemí se často soustřeďují na témata, která jsou pro jejich země nejozřejavější, nejaktuálnější, politicky nejvýznamnější. Svědčí o tom i níže uvedená klasifikace konferenčních příspěvků, jak ji zpracoval **Ch. Donner** a jak si z jiných pramenů můžeme ověřovat i my sami.

– Severské země jako Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko, Island, resp. autoři z těchto zemí, se zabývají častěji než autoři z jiných zemí otázkami prostorové mobility obyvatelstva, bytovou politikou, bytovým trhem, životním stylem a otázkami udržitelnosti ekonomického vývoje.

– Výzkumníci se severozápadní Evropy jako ze Spojeného království nebo z Irsku se soustřeďují významněji než jiní na sociální bydlení, bydlení segregovaných skupin obyvatelstva, bezdomovce, obce a sídliště.

– Autoři ze západní Evropy, především z Belgie, Francie a z Nizozemska, mají jako nejčastěji frekventovaná témata otázky sociálního bydlení, migraci, řízení a správu bydlení, obnovu bytového fondu, sídliště a sociální segregaci, tedy značně podobný okruh jako autoři ze Spojeného království a Irsku.

– V Německu, Rakousku a ve Švýcarsku se

autoři zaměřují častěji než jinde na otázky bydlení spojené se zdravím obyvatelstva, s účastí na bytové výstavbě, obnově bytového fondu, na soudržnost společnosti a udržitelnost životního prostředí.

– Nejnovější příspěvky autorů ze Španělska, Itálie nebo Portugalska se zaměřují prioritně na financování bydlení, zajišťování bydlení a sociální segregaci.

– Výzkum a práce autorů ze zemí bývalého socialistického bloku se zaměřují hlavně na bytovou politiku v návaznosti na politickou transformaci těchto zemí, ale setkáváme se zde i s příspěvkem o regeneraci a obnově bytového fondu.

– Dokumenty zpracované autory ze zemí Středního východu zahrnují problematiku kultury bydlení, životního stylu, zajišťování bydlení a otázky chudoby obyvatelstva.

– Autoři ze zemí jižní a východní Asie, mezi nimi zvláště z Japonska, Číny, Indie, Indonésie apod., se zabývají hlavně problematikou bytové politiky a bytového trhu.

– Severoameričtí, kanadští, australská a novozélandští autoři volí jako hlavní témata otázky etnické a problémy finanční podpory uživatelům bytů.

– Málo zastoupení autoři ze zemí Latinské Ameriky a Afriky se zaměřují hlavně na finanční otázky bydlení.

Teoretické problémy bydlení a bytové politiky nejsou spojovány s autory určitého geografického původu. Přesto v nich lze vysledovat společnou základnu, a to zaměření na chudobu a udržitelnost ekonomického rozvoje. Výsledný dojem je ten, že bez ohledu na zeměpisný původ autorů se příspěvky na uvedené otázky zaměřují z 10–20 %, pominou-li se vztahy jako např. „práva a povinnosti“ ve vztazích vlastníků a uživatelů bytového fondu, které jsou ve škále problémů zastoupeny velmi řídko (cca 4 %). To se shoduje i s obecným komplexním charakterem výzkumu bydlení i se širokou základnou odborníků pro specifický výzkum.

Provede-li se rekapitulace odborných příspěvků k výzkumu bydlení posledních čtyř konferencí ENHR k této otázce – tj. Helsingor v Dánsku 1996, Cardiff ve Spojeném království 1998, Gävle ve Švédsku 2000 a Vídeň v Rakousku 2002 – lze hlavní náměty těchto konferencí uspořádat do stručného a výmluvného přehledu:

• **Historie bytové politiky** je nejnověji hlavním zaměřením výzkumu bydlení v rámci ENHR.

• **Teorie bydlení a bytové politiky** zůstává dalším důležitým tématem výzkumu bydlení.

• **Financování bydlení** a ekonomika orgánů vlastnicích, event. spravujících nemovitosti je dalším okruhem výzkumných témat; konference v Gävle byla z třetiny vyplněna uvedenými příspěvky.

• **Bydlení v zemích východní Evropy** se stalo od konference v Gävle stálou součástí analýz bydlení v Evropě; jakousi přípravou vstupu těchto témat do oblasti zvýšeného zájmu se stala konference v Balatonfüredu 1999.

• **Migrace, prostorová mobilita obyvatelstva a národnostní menšiny** jsou dalšími novými stálými tématy analýz bydlení. Totéž platí o bydlení a udržitelném prostředí ve městech.

• **Sociální vylučnost, bezdomovství a chudá sídliště** byly předmětem zaujímavým své místo na všech čtyřech konferencích.

• **Bydlení a životní styl** se stal novým tématem od Gävleské konference.

• **Obnova měst, modernizace a rehabilitace staršího bytového fondu** se naopak částečně vytrácí z širšího okruhu výzkumných příspěvků, lze-li to odvodit z jejich klesajícího počtu předkládaných konferencím.

Na závěr tohoto třídění uvádí **Ch. Donner**, že na základě výše uvedených skutečností a osobních poznatků by Evropská komise měla uznat, že **otázky bydlení**, i když nejsou zahrnovány do úhrnu agend, jimiž se Evropská unie zabývá, mají úzkou vazbu na sociální prostředí členských zemí a na sociální soudržnost a mělo by to být zohledněno i v její politice, což by znamenalo:

– zabezpečit mezinárodní výzkum bydlení finanční podporou,

– pravidelně monitorovat výsledky národních nebo regionálních šetření podmínek bydlení formou srovnávacích studií,

– umožnit mezinárodně přístupné informace o nejhodnějších formách a praktikách výzkumu,

– pravidelně publikovat vyhodnocení bytových politik, bytových trhů a rozvoje využívání bytového fondu v jednotlivých zemích Evropské unie.

Na druhé straně by ENHR měla usilovat o **uznání** ENHR Evropskou komisí jako „**vynikající výzkumné sítě**“ v oblasti bydlení.

Zhodnocení vídeňské konference **Ch. Donnerem** z hlediska obsahového zaměření předložených příspěvků včetně výčtu hlavních témat předcházejících tří konferencí ENHR je cennou rekapitulací vývoje výzkumného zájmu o bytovou problematiku v posledních letech. S tím se shoduje i analýza vývoje výzkumu bydlení zpracovaná **M. Stephensem** za posledních deset let a publikovaná v témže čísle Newsletter ENHR²⁾. Autor, vedoucí odboru městských studií University of Glasgow, uvádí na příkladech, jak se měnila výzkumná témata publikací i článků zaměřených na výzkum bydlení od Maastrichtské konference Evropské unie v roce 1992. Pohybovala se sice v rámci výčtu **Ch. Donnera**, přece však s něčím „navíc“. Tak uvádí např. publikaci **M. Harloeha** o sociálním nájemním bydlení v Evropě a v USA (1995), vztah evropské integrace a bytové politiky (**M. Kleiman, W. Matznetter, M. Stephens**, 1998), politiku bydlení v zemích Evropské unie (**D. Maclenan, P. Kemp, P. Stephens**, 1997) nebo pojednání o vlastnictví bytů a finanční bytové politice v zemích bývalého sovětského bloku (**R. J. Struyk**, 2000) atd.

Uvedené systémové přehledy, které nás seznamují s mezinárodně srovnávanými výsledky výzkumu bydlení v téměř celosvětovém měřítku, navozují automaticky úvahy o situaci **výzkumu bydlení v České republice** a jeho zařazení do celoevropského nebo dokonce celosvětového kontextu. Dosavadní situace českého výzkumu bydlení byla po této stránce, bez ohledu na jeho některé úspěchy, v doko-

nalém a tím i **světovém zástínu**.

Avšak tím, že se v polovině roku 2002 **Česká společnost pro rozvoj bydlení (ČSRB)** stala řádným institucionálním členem ENHR, vstupuje Česká republika viditelně na mezinárodní fórum výzkumu bydlení. Vstupuje tam podle mého názoru díky dlouholeté tradici analýz bytové politiky, bytové výstavby a analytických prací jako rovnocenný partner. Výzkumný tým pracovníků, členů ČSRB, pracujících nyní v **Ateliéru regionálního rozvoje a bydlení** v ÚRS PRAHA, a.s., má za sebou rozsáhlou analytickou a publikační činnost, v níž stále pokračuje. Kromě každoročního podrobného rozboru bytové výstavby v České republice, posledně za rok 2001³⁾, byla vypracována evaluace předběžných výsledků sčítání lidu, domů a bytů v České republice 2001⁴⁾ a připravuje se analýza jeho definitivních výsledků. Pro Český statistický úřad byla zpracována publikace „**Bydlení a bytová výstavba v mezinárodním srovnání 1980–2000**“⁵⁾. Pokračuje se v každoročním terénním výzkumu pro registr bydlení mladé generace ve vybraných městech České republiky, posledně za rok 2001⁶⁾, s předpokladem brzkého vydání publikace za rok 2002. Velmi podrobnou analýzu příčin nepříznivého vývoje bytové výstavby v České republice shrnuje samostatná publikace z prosince minulého roku⁷⁾. Bydlení a bytová výstavba na venkově, včetně problematiky stabilizace venkovského obyvatelstva, je předmětem jedné z nových publikací ÚRS PRAHA⁸⁾, stejně tak jako výzkumná práce o vývoji obyvatelstva a bydlení z pohledu velikostních skupin obcí⁹⁾. Česká společnost pro rozvoj bydlení přitom plní úlohu diskusního fóra pro jednotlivé aspekty složitě a citlivě bytové problematiky a iniciu-

je různými náměty tvorbu koncepčních opatření na úrovni ústředních nebo regionálních orgánů.

Reference:

1. **Donner Ch.:** *ENHR Research Conference on Housing Culture – Convergence and Diversity, Vienna, Austria, 1–5 July, 2002*. In: *News ENHR 3/2002*, 17–18.
2. **Stephens M.:** *Maastricht – Ten Years On*. In: *News ENHR 3/2002*, 4–5.
3. *Bytová výstavba v územích České republiky 1995–2001*. ČSÚ, 2002. *Analýza, tabulky, grafy*.
4. *Vyhodnocení předběžných výsledků sčítání lidu, domů a bytů v České republice 2001*. ÚRS PRAHA, a.s., Praha 2001. *Analýza, tabulky, grafy*.
5. *Bydlení a bytová výstavba v mezinárodním srovnání 1980–2000*. Český statistický úřad, Praha 2002. *Analýza, tabulky*.
6. *Bydlení mladé generace. Etapa 2001*. ÚRS PRAHA, a.s., Praha 2001. *Analýza, tabulky*.
7. *Rozbor příčin nepříznivého vývoje bytové výstavby a předpoklady oživení*. ÚRS PRAHA, a.s., Praha 2002. *Analýza, tabulky*.
8. *Stabilizace obyvatelstva a bydlení na venkově. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002*. *Analýza, tabulky, grafy*.
9. *Obyvatelstvo podle velikostních skupin měst a obcí. (Retrospektivní a současný vývoj a předpokládané trendy do roku 2020.) Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002*. *Analýza a prognóza, tabulky, grafy*.

doc. RNDr. Alois Andrlé, CSc.